

УДК 343.9.01

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.329301>

Вячеслав Туляков,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального
права,
гостьовий професор університету
ESIC (Іспанія),
суддя ad hoc Європейського суду
з прав людини,
доктор юридичних наук,
професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки
України

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ФЕМІЦИДУ

Стаття присвячена аналізу феміциду як окремого кримінального явища, що відображає глибоко вкорінені гендерні стереотипи та насильство проти жінок. Автор досліджує історичні, соціокультурні та кримінально-правові аспекти феміциду, розкриваючи причини та форми його прояву. У процесі криміналізації феміциду особливу роль відіграє визначення об'єкта злочину як життя, свободи та гідності жінки, що є фундаментальними цінностями демократичного суспільства. Потерпіла у цьому контексті постає не лише як індивідуальна жертва, а як репрезентантка вразливої соціальної групи, що систематично зазнає дискримінації та насильства. Визнання гендерного чинника як кваліфікуючої обставини підкреслює потребу в особливій правовій охороні таких осіб. У деяких суспільствах це зумовлює необхідність впровадження норм, які враховують віктимологічний контекст злочину. Відтак, криміналізація феміциду є не лише юридичним інструментом, а й засобом утвердження принципу справедливості для постраждалих. Наголошено на необхідності розгляду питання можливості виокремлення феміциду як окремого складу злочину в кримінальному законодавстві для належної кваліфікації таких діянь та забезпечення ефективного захисту жінок від смертельного гендерно зумовленого насильства. Особливу увагу приділено міжнародному досвіду криміналізації феміциду, а також порівняльному аналізу підходів окремих країн. Автор обґрунтовує, що можливе запровадження окремої кримінально-правової норми щодо феміциду сприятиме не лише боротьбі з безкарністю, а й трансформації суспільного уявлення про роль жінки та неприйнятність насильства на ґрунті статі.

Ключові слова феміцид; гендерно зумовлене насильство; кримінальне право; дискримінація; правова реформа; захист жертв; криміналізація.

Відомо, що майбутнє кримінального права полягає не в домінуванні однієї парадигми над іншою, а в їхньому співіснуванні, сприянні розвитку динамічної правової системи, яка відображає різноманітні потреби та прагнення суспільств у всьому світі.

Звідси сучасна кримінальна політика характеризується принципами превентивної орієнтації (зосередження на усуненні першопричин злочинності, а не тільки на покаранні правопорушників), пропорційності та субсидіарності кримінально-правових заходів, використання метаданих, віктим-орієнтованості, та глобальних впливів з урахуванням транскордонного характеру найбільш серйозних злочинів¹, контексту міжнародних стандартів щодо прав людини та процесуальної справедливості².

У контексті криміналізації посягань на право на життя, було б доцільним нагадати, що саме об'єкт (потерпілий від) злочину стає центральним елементом визначення кримінальних правопорушень, їхньої класифікації та диференціації кримінальної відповідальності. Об'єкт злочину – це те, на що посягає злочинне діяння і чому воно заподіює або може заподіяти шкоду. Насильницькі злочини посягають насамперед на життя, здоров'я, фізичну недоторканність та свободу особи як найвищі соціальні цінності. Механізм криміналізації таких діянь пов'язаний з особливою суспільною небезпечністю насильства як способу вчинення злочину, що зумовлює необхідність застосування найбільш суворих заходів кримінально-правового характеру. Криміналізація насильницьких посягань зумовлена не лише значущістю об'єкта (життя, здоров'я, свобода), а й особливою небезпечністю способу

¹ Туляков В. О. Транснаціональне кримінальне право та динаміка кримінальної політики. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків: Право, 2025. Т. 32. № 2. С. 157–177. URL: https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-2_157; <https://hdl.handle.net/11300/29878>.

² Туляков В. О. Транснаціональна кримінальна політика: деякі погляди на проблему. *Матеріали V Яценківських читань*: Збірка тез доповідей учасників наук.-практич. конф. «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри» (27 груд. 2024 р.). Київ, 2025. 148 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/29093>.

заподіяння шкоди – насильства як прояву агресії та жорстокості, що свідчить про підвищену суспільну небезпечність особи злочинця³.

Кажуть, що наступне кримінальне законодавство повинно керуватися наступними трьома міркуваннями: повага до загальновизнаних принципів кримінального права, таких як принцип законності і принцип *ultima ratio*, а також захист основних прав людини в цілому; необхідність забезпечення внутрішньої узгодженості наднаціонального кримінального законодавства, повага до різних правових систем і традицій держав-членів і надання є необхідної гнучкості для їх імплементації таким чином, щоб не порушувати систему і послідовність національного кримінального законодавства⁴. Це ж стосується і криміналізації феміциду.

Цікаво, що ця тема зараз є однією із робочих тем відділу кримінального права Інституту Макса Планка по вивченню злочинності, безпеки та кримінології⁵. Вважається, що використання терміну «феміцид» у сучасну епоху пов'язане з Міжнародним трибуналом щодо злочинів проти жінок, який відбувся в Брюсселі в 1976 році, його визначення еволюціонувало протягом багатьох років, і жодне з тлумачень не отримало загального визнання. Наприклад, у 2012 році Віденська декларація про феміцид визнала 11 різних форм феміциду⁶. Констанс Харверс зосереджується насамперед на вбивствах жінок у наступних п'яти контекстах: вбивства інтимного партнера (вбивства в контексті відкинутого, існуючого або припиненого партнерства); вбивства в сім'ї (так звані вбивства честі, вибір статі до або після народження, вбивства, пов'язані з приданим, спалення вдів); вбивства у зв'язку зі скоєнням гендерно

³ Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 208 с.

⁴ Doughty, Frances. *Lesbians and International Women's Year: A Report on Three Conferences, in Our Right to Love: A Lesbian Resource Book*, Ginny Vida, Prentice Hall, 1978.

⁵ The Criminalization of Femicide: A Comparative Legal Perspective URL: <https://csl.mpg.de/en/projects/criminalization-of-femicide?c=63063>.

⁶ Vienna Declaration on Femicide Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council – UN 01.02.2013 – Doc. E/CN.15/2013/NGO/1 URL: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

зумовлених злочинів, таких як сексуальні злочини, побиття і нанесення тілесних ушкоджень, переслідування; вбивства у зв'язку з організованою злочинністю, такою як торгівля людьми; вбивства, що є вираженням ненависті, а також інші вбивства на гендерному ґрунті – вбивства, що скоюються т. зв. «дикунами», та вбивства, що скоюються у контексті міжсекторальної дискримінації. Мета проєкту Харверс – отримати уявлення про те, як окремі правові системи вирішили боротися з феміцидом. Наприклад, вони можуть карати одну або декілька з вищезгаданих категорій вбивств більш суворо, менш суворо або не відрізнятися від інших вбивств. Також будуть розглянуті законодавчі підходи, прийняті для реалізації цієї політики, а також ступінь впливу конституційних міркувань (зокрема, принципу рівності) на рішення про те, чи слід розглядати феміцид як самостійний злочин або як фактор, який слід враховувати при винесенні рішення про призначення покарання⁷.

Національне кримінальне право, глибоко вкорінене в суверенітет держави, довгий час було вираженням суспільних норм і цінностей у межах певної територіальної юрисдикції. Правове розмаїття, культурні відмінності та різний рівень економічного розвитку створюють значні перешкоди на шляху до мети створення цілком континентальної системи кримінального права. Так, переваги уніфікованої системи є переконливими. Поруч з тим в практиці криміналізації окремих країн виникають пені новації, які є формою фрагментарного розвитку кримінальної політики на континенті в контексті загальних трендів. Ото ж бо й воно – закон про феміцид в Італії!

Уряд Італії був з останніх, який вирішив увести кримінальну відповідальність за вбивство жінки через гендерну дискримінацію, ненависть або бажання придушити її права та свободи.

⁷ The Criminalization of Femicide: A Comparative Legal Perspective URL: <https://csl.mpg.de/en/projects/criminalization-of-femicide?c=63063>.

Останнім часом у світі посилюються намагання законодавчо закріпити феміцид як окреме злочинне діяння. У березні 2025 року італійський уряд передав до парламенту законопроект, який вводить кримінальну відповідальність за вбивство жінки через гендерну дискримінацію, ненависть або бажання позбавити її прав та свобод. Цей крок став предметом активної дискусії серед юридичних фахівців, соціологів та правозахисників. Чи справді цей закон є прогресивним рішенням, чи ж він лише політичний маневр? Давайте розглянемо це питання детальніше.

Феміцид: що це таке? Термін «феміцид» (від лат. *femina* – жінка та *caedere* – вбивати) вперше став широко вживаним у Латинській Америці, де він позначає систематичні вбивства жінок на ґрунті гендерної ненависті. У Латинській Америці термін «феміцид» став символом боротьби проти масового насильства над жінками. Там він не лише описує злочин, а й вказує на системну безпорадність державних інституцій перед цим явищем. Згідно з новим Концептуальним документом Міжнародної асоціації кримінального права (AIDP), феміцид часто поєднується з інституційною безкарністю, коли держава не може забезпечити ефективну реакцію на подібні злочини⁸. Проте, як кажуть у Одесі, «сумніви завжди ходять парою». Чи дійсно потрібно виділяти феміцид у окрему категорію злочинів, чи це лише юридична декорація?

За даними Європейського інституту гендерної рівності (EIGE), феміцид слід розглядати як крайню форму гендерного насильства, яке завжди має структурний компонент, пов'язаний із нерівністю та дискримінацією жінок. У контексті кримінального права феміцид визначається як умисне вбивство жінки, мотивоване її статтю або роллю у суспільстві. Це не просто акт насильства, а результат глибоко вкорінених стереотипів, які перетворюють

⁸ Thomas Wahl. Council Conclusions on Future of EU Criminal Law 17 July 2024 *EUCRIM* Published in printed Issue 2/2024 URL: <https://eucrim.eu/news/council-conclusions-on-future-of-eu-criminal-law/>.

жінку на об'єкт контролю, володіння або наказництва⁹. Доречі, гендерно-зумовлене насильство може мати як приватний (сімейно-побутовий), так і публічний характер, охоплюючи злочини на тлі культурних, соціальних або політичних факторів¹⁰.

Італійський досвід: новий законопроект та його значення. Новий законопроект уряду Італії передбачає введення окремої статті до Кримінального кодексу, яка кваліфікує феміцид як особливо тяжкий злочин. Законопроект передбачає широке та системне втручання з метою реагування на нагальну потребу у захисті від надзвичайно актуального явища зловживань та насильства щодо жінок. Запроваджується нова кримінальна категорія «феміцид», яка, з огляду на крайню кримінологічну терміновість цього явища та особливу структуру злочину, карається довічним позбавленням волі. Зокрема, передбачено, що *«будь-хто, хто спричинить смерть жінки, якщо цей акт скоєний як акт дискримінації або ненависті щодо потерпілої особи через її стать, або з метою придушення здійснення нею своїх прав чи свобод або, у будь-якому разі, вираження її особистості»* підлягає покаранню у вигляді довічного ув'язнення¹¹. У рамках цього втручання обставини вчинення злочину вводяться як обтяжуючі фактори для найбільш типових злочинів «червоного коду» із передбаченим збільшенням покарання щонайменше на третину та до половини або двох третин, залежно від характеру злочину¹². Термін «злочини червоного коду» (італ. reati del Codice Rosso) використовується в італійському законодавстві для позначення категорії злочинів, пов'язаних із насильством щодо жінок і домашнім насильством, які

⁹ Femicide. URL: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1192?language_content_entity=en&fbclid=IwY2xjawJC0OZleHRuA2FlbQIxMAABHS HCWGlGAhVv-9SndX79iujqWSZqutvDcdwwj89AvKJH6mQh7t2fxKxNlA_aem_lzTN7bagaJd4XHWxBpRBYw.

¹⁰ André Klip. Core Values for Criminal Justice Systems. URL: <https://www.penal.org/sites/default/files/files/AIDPConcept%20PaperXXIIthPenalCongressFinal.pdf>.

¹¹ Giada Zampano. Italy approves a draft law targeting femicide, with punishments of up to life in prison. URL: https://apnews.com/article/italy-femicide-crime-life-prison-meloni-cecchettin-c253498f58502aecaflcfb3086ee4392?fbclid=IwY2xjawJCmCZleHRuA2FlbQIxMAABHUDmWx_cdLcoL3HSUH WogW7q6VK4vgYqLs8MTwA8tFkXC4QDX-w0t-X-Rg_aem_flnJxns4R1Uh2mLF730tmg.

¹² 8 marzo 2025 dalla parte delle donne. URL: https://www.sistemapenale.it/pdf_contenuti/1741432750_dallapartedelledonne-2025.pdf.

потребують невідкладного втручання правоохоронних органів та судової системи. Закон «Codice Rosso» (Закон № 69 від 19 липня 2019 року) був ухвалений в Італії для посилення захисту жертв гендерно зумовленого насильства та передбачає пріоритетний розгляд таких справ із прискореними процедурами. До «злочинів червоного коду» зазвичай належать:

Домашнє насильство (побої, фізичне або психологічне насильство).

Сталкінг (переслідування).

Сексуальне насильство та зґвалтування.

Феміцид (вбивство жінки на ґрунті ненависті або дискримінації за статтю).

Інші злочини, пов'язані з гендерним насильством або примусом.

Основна мета введення «червоного коду» – забезпечити негайне реагування та підтримку жертв, а також швидке притягнення винних до відповідальності¹³.

Вважається, що це положення входить у рамки міжнародних зобов'язань Італії, зокрема тих, що були прийняті після ратифікації Стамбульської конвенції та нещодавньої Директиви ЄС № 1385/2024 щодо насильства проти жінок. За скоєння такого діяння передбачено покарання у вигляді довічного ув'язнення. Цей крок сприймається Італійським урядом та прем'єром Мелоні як важливий сигнал про неприйняття гендерного насильства на державному рівні. Особливо символічним є те, що законопроект був поданий саме навесні, в Міжнародний день жінок.

З точки зору правозахисників, цей проєкт може мати декілька переваг, таких як: а) чітка ідентифікація проблеми: визначення феміциду як окремого злочину дозволяє більш точно відстежувати статистику та аналізувати тренди б) адекватне покарання та заходи впливу: наявність спеціальної норми дозволяє судам застосовувати строгіше покарання для злочинців, враховуючи

¹³ Femicide becomes an autonomous crime punishable by life imprisonment. Meloni: "Government step forward" URL: <https://www.agenzianova.com/en/news/il-femminicidio-diventa-reato-autonomo-punibile-con-lergastolo-meloni-un-altro-passo-avanti-del-governo>.

гендерний аспект. в) привернення уваги суспільства: закон стає інструментом просвітницької роботи, наголошуючи на важливості гендерного мейнстрімінгу.

Проте не всі юристи кримінального профілю так оптимістично оцінюють цей крок.

Критика закону: аргументи проти. Професор Джованні Фіандака, відомий італійський криміналіст, висловив скептичну думку щодо ефективності нового закону¹⁴.

Його аргументи можна згрупувати у наступні три ключові групи:

Юридичні проблеми. Складність доведення мотиву: як суддям визначити, що вбивство було мотивоване саме гендерною ненавистю? Наприклад, якщо чоловік вбиває свою дружину під час суперечки, чи це автоматично вважається феміцидом? Дублювання існуючих норм та надмірна спеціалізація. У більшості країн Європи, включаючи Італію, уже існують статті, які карають вбивства з певними мотивами (наприклад, злочини на тлі ненависті). Новий закон може створити непотрібну надмірність у правовій системі. Перевантаження судової системи та процесуальна недоведеність: введення нової категорії злочинів потребує додаткових ресурсів для розслідування, судового розгляду та статистичного обліку.

Концептуальні питання. Кримінальне право не є інструментом соціальної інженерії: професор Фіандака підкреслює, що Кримінальний кодекс не повинен стати «універсальним ключем» до вирішення соціальних проблем. Політики уникають проблеми реальної превентивної та керівної ефективності покарання в першу чергу з такої причини: створюючи нові злочини або вводячи обтяжуючі обставини, чергові політики демонструють, що вони оперативно реагують на очікування захисту та страхів громадян.

¹⁴ Giovanni Fiondaca Cari prof. Di diritto penale, è ora di protestare contro il delitto di femminicidio. URL: https://www.sistemapenale.it/it/articolo/fiondaca-cari-prof-di-diritto-penale-e-ora-di-protestare-contro-il-delitto-di-femminicidio?fbclid=IwY2xjawJCnPNleHRuA2FlbQlXMAABHTUAu_f_5xskXYT_DochZSWmtrmU4fY2mbFFXami3lr-4ut0vHy-OOuYw_aem_Br_zPsouzUu0ywTB_6VGMQ.

Штраф є інструментом екстреного втручання та нейтралізації соціальної тривоги, крім того, безкоштовним. Водночас розробка стратегій профілактики (соціального, економічного, освітнього характеру тощо), спрямованих на більш ефективний вплив на першопричини зла, з якими потрібно боротися, передбачає можливості проєктування, навички та ресурси, як економічні, так і людські. Занадто складно: набагато простіше і швидше роздути і без того велику масу кримінальних злочинів, навіть ціною створення законодавчих монстрів. Якщо почати карати за ідеологічні мотиви, це може призвести до порушення принципу правової визначеності. Існує й ризик силового впливу на мислення: спроби виправити суспільні стереотипи через кримінальне право можуть виявитися контрпродуктивними. Люди не завжди готові змінювати своє ставлення під тиском закону. Фахівцям здається, що новий закон трохи "причепурили", але насправді він юридично "кульгає на обидві ноги". Пропозиція вважає феміцид особливо тяжким злочином через мотиви ненависті до жінок. Та от біда: як суддям зрозуміти, що хтось був мотивований саме ненавистю? Тут вже потрібен не суддя, а Шерлок Голмс із парочкою експертів-психологів. Проте навіть вони не завжди розуміють, де закінчується неприязнь і починається гендерна ненависть.

Практичні аспекти та радикальні реакції. Ефективність існуючих норм: На думку професора Фіандака, існуючі статті Кримінального кодексу можуть ефективно покарати злочинців, якщо їх правильно застосовувати. Необхідність системних змін: замість надмірної криміналізації краще зосередитися на розробці науково обґрунтованих програм профілактики насильства та підвищення рівня освіти. Спроба виправити мислення силовими методами виглядає як відоме побажання законодавцям. «Якщо ти пишеш закон, то краще напиши рецепт для гарного соусу – принаймні, його можна випробувати на вечерю».

Отже за підсумками професора Фіандака: Запропонована конструкція нового злочину не може не зустріти однозначного несприйняття. Принаймні,

на думку тих, хто відстоює не опортуністичну і не моралізаторську концепцію кримінального права. І тут я також наважуся на провокацію (звісно, без жодного наміру ухилитися від відповіді або обумовити вільний вибір Італійської асоціації професорів кримінального права). Іншими словами, я сподіваюся, що критична опозиція до цієї безкінечної політичної інструменталізації кримінального права цього разу проявиться у видимій і гучній формі з боку більшості діючих професорів, які, як я маю підстави припускати, рішуче виступають проти задуманого таким чином злочину феміциду. Чому б не висловити свій протест, призупинивши на кілька днів лекції та іспити, організувавши публічні демонстрації, піднявши критичний голос за межами академічних кіл, подібно до того, як це роблять судді, виступаючи проти реформ, які їм не подобаються? Можливо, хтось заперечить, що такі реакції несумісні з академічною гідністю. Але чи гідніше продовжувати бути об'єктом злочинної політики, яку ми, як професори, вважаємо такою, що суперечить усім принципам, і давати волю своїй критиці лише у фахових виданнях? ¹⁵

Цікаво, якщо б українська юридична спільнота почала б бастувати проти нормативного свавілля у кримінальній політиці... Питання риторичне.

Міжнародний досвід та український контекст. Наше дослідження, підкреслює важливість віктим-спрямованого підходу до розвитку кримінально-правової доктрини в контексті примата аксіології загальнолюдських цінностей та прав людини при конструюванні нових кримінально-правових норм¹⁶. У контексті України, наприклад, також важливо враховувати специфіку гендерного насильства та його зв'язок із

¹⁵ Giovanni Fiondaca Cari prof. Di diritto penale, è ora di protestare contro il delitto di femminicidio. URL: https://www.sistemapenale.it/it/articolo/fiondaca-cari-prof-di-diritto-penale-e-ora-di-protestare-contro-il-delitto-di-femminicidio?fbclid=IwY2xjawJCnPNleHRuA2FlbQIxMAABHTUAu_f_5xskXYT_DochZSWmtrmU4fY2mbFFXami3lr-4ut0vHy-OOuuYw_aem_Br_zPsouzUu0ywTB_6VGMQ.

¹⁶ Viacheslav Tuliakov. Victimization and Victim-Oriented Development of Ukrainian Doctrine of Criminal Law through European Union Dimensions - January 2025 *International Annals of Criminology* URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-annals-of-criminology/article/victimization-and-victimoriented-development-of-ukrainian-doctrine-of-criminal-law-through-european-union-dimensions/7D258E10CF26934CBCE40BEE4F6D359> DOI: 10.1017/cri.2024.22.

загальними проблемами безпеки та прав людини¹⁷. Поруч з цим, за даними EIGE, більшість європейських країн поки що не ввели феміцид як окрему категорію злочинів¹⁸.

До того ж досвід країн Латинської Америки демонструє, що такий підхід може бути ефективним лише якщо його доповнювати комплексними заходами: навчанням правоохоронних органів, розвитком мережі кризисних центрів, створенням спеціалізованих судових механізмів.

Висновки: шлях до компромісу. Сучасна дискусія навколо криміналізації феміциду демонструє, що проблема набагато ширша, ніж просто внесення нової статті до Кримінального кодексу.

Баланс між різними підходами повинен базуватись на поступовій імплементації ідеології захисту жертви злочину та програмах профілактики, соціальної реабілітації, підтримки та сатисфакції жертв кримінальних правопорушень. Не менш важливим є залучення громадських організацій до моніторингу ситуації.

Потрібні додаткові дослідження ефективності новеллізації кримінального права, методології оцінки випадків феміциду та створення баз даних для аналізу трендів гендерних упереджень у системі кримінальної юстиції. Важливий подальший критичний аналіз дискримінаційних положень діючого законодавства щодо досягнення гендерної рівності, та вивчення системних проблем у захисті прав вразливих груп населення у кримінальному праві.

У підсумку, законопроект Італійського уряду є цікавим, але вельми дискусійним політичним кроком у боротьбі з гендерним насильством. Проте

¹⁷ Tuliakov V. O. Colonizing criminal law: towards new architecture of criminal code / V. O. Tuliakov, N. A. Savinova. *Вісник Асоціації кримінального права України*: електрон. наук. вид.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків, 2024. Вип. 2(22). С 53–74. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.22.313732>

¹⁸ Measuring femicide in the EU and internationally: an assessment URL: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/measuring-femicide-eu-and-internationally-assessment>.

він не повинен стати юридичним «капучіно»: багато піни, а суть десь там на дні чашки.

Проблема дійсно існує, проблема серйозна. Хоча при сучасній відносно негативній тенденції в динаміці вбивств жінок, саме чоловіки домінують у розподілі жертв кримінального насильства. До того ж, чи повинні ми використовувати кримінальні санкції у якості політичного важеля протидії віктимізації без відповідної фахової кримінологічної та правової експертизи – вирішувати треба виважено.

Дослідники Світового Банку з'ясували, що у 2023 році приблизно 51 100 жінок та дівчат у всьому світі були вбиті своїми інтимними партнерами або іншими членами сім'ї: цифра, яка, ймовірно, не повною мірою відображає справжні масштаби феміциду в глобальному вимірі. Проте в більшості правових систем ці вбивства кваліфікуються як звичайні вбивства, що стирає гендерно-обумовлений мотив та обмежує цілеспрямовані зусилля щодо запобігання. Саме тому специфічне правове визнання феміциду є критично важливим. Закони, які називають та криміналізують феміцид, слугують не лише для належного покарання правопорушників, але й для покращення запобігання, підвищення обізнаності та забезпечення справедливості для жертв та їхніх сімей.

Загроза феміциду є не лише кризою правосуддя, це також глибока економічна проблема та проблема розвитку. Ще до того, як відбувається смертельний акт, страх перед насильством накладає кардинальні обмеження на життя жінок та дівчат. Це впливає на їхню мобільність, фізичне та психічне здоров'я. Коли феміцид дійсно відбувається, наслідки поширюються далі: кожна вбита жінка, – це втрачений член суспільства, замовчений агент розвитку, і часто основний опікун, чия відсутність дестабілізує домогосподарства. Міжпоколінні наслідки є серйозними: діти, які втрачають своїх матерів через феміцид, зазнають тривалої травми, що впливає на їхню освіту та загальне благополуччя. Ці витрати несуть не лише сім'ї, але

й системи охорони здоров'я, освіти та правосуддя, і зрештою більш широка економіка. Отже, дослідження «Жінки, бізнес та закон» зібрало історичні дані про закони щодо феміциду в 190 економіках: найбільш повний глобальний набір даних про прийняття законів про феміцид на сьогоднішній день. Він охоплює понад п'ять десятиліть, з 1970 по 2023 рік, що дозволяє відстежувати правові реформи та визначати, де потрібен терміновий прогрес.

Дані показують, що лише 29 економік у всьому світі прийняли закони, які стосуються феміциду. Серед 3,97 мільярда жінок, які живуть у 190 економіках, лише невелика частка (приблизно 450 мільйонів) проживає в країнах, де діють правові засоби захисту від феміциду. Це означає глобальну статистику, де лише 11 з кожних 100 жінок юридично захищені від феміциду¹⁹.

Отже, як говорить старий анекдот: «Якщо проблему офіційно визначили, то її хоча б почнуть шукати». Тому, чи є законопроект про криміналізацію феміциду в Італії революцією у праві? Ні, це лише крок. Але якщо він допоможе хоча б одній жінці вижити, то, можливо, це вартість ризику. Чи не так, навпаки?

Список використаних джерел

1. Туляков В. О. Транснаціональне кримінальне право та динаміка кримінальної політики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 32, no. 2 (2025): 157–177. https://doi.org/10.31359/1993_0909_2025_32_2_157; <https://hdl.handle.net/11300/29878>.
2. Туляков В. О. Транснаціональна кримінальна політика: деякі погляди на проблему. *Матеріали V Яценківських читань: Збірка тез доповідей учасників наук.-практич. конф. «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри»* (December 27, 2024). Київ, 2025. <https://hdl.handle.net/11300/29093>.
3. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016.

¹⁹ Elefante, Marina, and Siyi Wang. "Femicide laws worldwide: 50 years of evolution and ongoing gaps." *World Bank Blogs*, June 16, 2025. <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/femicide-laws-worldwide--50-years-of-evolution-and-ongoing-gaps>.

4. Doughty, Frances. "Lesbians and International Women's Year: A Report on Three Conferences." In *Our Right to Love: A Lesbian Resource Book*, edited by Ginny Vida. Prentice Hall, 1978.
5. Max Planck Institute for Comparative and International Criminal Law. "The Criminalization of Femicide: A Comparative Legal Perspective." Accessed 10/05/2025 <https://csl.mpg.de/en/projects/criminalization-of-femicide?c=63063>.
6. Academic Council on the United Nations System. "Vienna Declaration on Femicide." Statement submitted to the Economic and Social Council. UN Doc. E/CN.15/2013/NGO/1, February 1, 2013. https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.
7. Wahl T. "Council Conclusions on Future of EU Criminal Law." *EUCRIM*, no. 2 (July 17, 2024). <https://eucrim.eu/news/council-conclusions-on-future-of-eu-criminal-law/>.
8. European Institute for Gender Equality. "Femicide." Accessed 10/05/2025 https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1192?language_content_entity=en.
9. Klip A. "Core Values for Criminal Justice Systems." International Association of Penal Law. Accessed 10/05/2025 <https://www.penal.org/sites/default/files/files/AIDPConcept%20PaperXXIIthPenalCongressFinal.pdf>.
10. Zampano, Giada. "Italy approves a draft law targeting femicide, with punishments of up to life in prison." *Associated Press*. Accessed 10/05/2025 <https://apnews.com/article/italy-femicide-crime-life-prison-meloni-cecchettin-c253498f58502aecaf1cfb3086ee4392>.
11. "8 marzo 2025 dalla parte delle donne." *Sistema Penale*, 2025. https://www.sistemapenale.it/pdf_contenuti/1741432750_dallapartedelledonne-2025.pdf.
12. "Femicide becomes an autonomous crime punishable by life imprisonment. Meloni: 'Government step forward'." *Agenzia Nova*. Accessed 10/05/2025 <https://www.agenzianova.com/en/news/il-femminicidio-diventa-reato-autonomo-punibile-con-lergastolo-meloni-un-altro-passo-avanti-del-governo/>.
13. Fiandaca G. "Cari prof. Di diritto penale, è ora di protestare contro il delitto di femminicidio." *Sistema Penale*. Accessed 10/05/2025 <https://www.sistemapenale.it/it/articolo/fiandaca-cari-prof-di-diritto-penale-e-ora-di-protestare-contro-il-delitto-di-femminicidio>.
14. Tuliakov V. "Victimization and Victim-Oriented Development of Ukrainian Doctrine of Criminal Law through European Union Dimensions." *International Annals of Criminology* (January 2025). <https://www.cambridge.org/core/journals/international-annals-of-criminology/article/victimization-and-victimoriented-development-of-ukrainian-doctrine-of-criminal-law-through-european-union-dimensions/7D258E10CF26934CBCE40BEE4F6D359>. DOI: 10.1017/cri.2024.22.

15. Tuliakov V. O., Savinova N. A. "Colonizing criminal law: towards new architecture of criminal code." *Вісник Асоціації кримінального права України* 2, no. 22 (2024): 53–74. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.22.313732>.
16. European Institute for Gender Equality. "Measuring femicide in the EU and internationally: an assessment." Accessed 10/05/2025 <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/measuring-femicide-eu-and-internationally-assessment>.
17. Elefante M., Siyi Wang. "Femicide laws worldwide: 50 years of evolution and ongoing gaps." *World Bank Blogs*, June 16, 2025. <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/femicide-laws-worldwide--50-years-of-evolution-and-ongoing-gaps>.

REFERENCES

1. Tuliakov, V.O. (2025). "Transnatsionalne kryriminalne pravo ta dynamika kryriminalnoi polityky" [Transnational Criminal Law and Dynamics of Criminal Policy]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(2), 157–177. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-2> 157; <https://hdl.handle.net/11300/29878> [in Ukrainian].
2. Tuliakov, V.O. (2025). "Transnatsionalna kryriminalna polityka: deiaki pohliady na problemu" [Transnational Criminal Policy: Some Views on the Problem]. In *Materialy V Yatsenkivskykh chytan: Zbirka tez dopovidei uchasnykiv nauk.-praktych. konf. «Suchasne kryriminalne pravo Ukrainy: konstytutsiinyi, mizhnarodno-pravovyi ta porivnialno-pravovyi vymiry»* [Proceedings of the V Yatsenko Readings: Collection of Abstracts of Scientific-Practical Conference Participants "Modern Criminal Law of Ukraine: Constitutional, International Legal and Comparative Legal Dimensions"] (December 27, 2024). Kyiv. URL: <https://hdl.handle.net/11300/29093> [in Ukrainian].
3. Tatsii, V.Ia. (2016). *Obiekt i predmet zlochynu v kryriminalnomu pravi*: [Object and Subject of Crime in Criminal Law]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Doughty, F. (1978). "Lesbians and International Women's Year: A Report on Three Conferences." In *Our Right to Love: A Lesbian Resource Book*, ed. by Ginny Vida. Prentice Hall.
5. Max Planck Institute for Comparative and International Criminal Law. "The Criminalization of Femicide: A Comparative Legal Perspective." URL: <https://csl.mpg.de/en/projects/criminalization-of-femicide?c=63063>.
6. Academic Council on the United Nations System. "Vienna Declaration on Femicide." Statement submitted to the Economic and Social Council. UN Doc. E/CN.15/2013/NGO/1, February 1, 2013. URL: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

7. Wahl, T. (2024). "Council Conclusions on Future of EU Criminal Law." *EUCRIM*, no. 2 (July 17, 2024). URL: <https://eucrim.eu/news/council-conclusions-on-future-of-eu-criminal-law/>.
8. European Institute for Gender Equality. "Femicide." URL: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1192?language_content_entity=en.
9. Klip, A. "Core Values for Criminal Justice Systems." International Association of Penal Law. URL: <https://www.penal.org/sites/default/files/files/AIDPConcept%20PaperXXIIthPenalCongressFinal.pdf>.
10. Zampano, G. "Italy approves a draft law targeting femicide, with punishments of up to life in prison." *Associated Press*. URL: <https://apnews.com/article/italy-femicide-crime-life-prison-meloni-cecchettin-c253498f58502aeca1cfb3086ee4392>.
11. "8 marzo 2025 dalla parte delle donne." *Sistema Penale*. (2025). URL: https://www.sistemapenale.it/pdf_contenuti/1741432750_dallapartedelledonne-2025.pdf.
12. "Femicide becomes an autonomous crime punishable by life imprisonment. Meloni: 'Government step forward'." *Agenzia Nova*. URL: <https://www.agenzianova.com/en/news/il-femminicidio-diventa-reato-autonomo-punibile-con-lergastolo-meloni-un-altro-passo-avanti-del-governo/>.
13. Fiandaca, G. "Cari prof. Di diritto penale, è ora di protestare contro il delitto di femminicidio." *Sistema Penale*. URL: <https://www.sistemapenale.it/it/articolo/fiandaca-cari-prof-di-diritto-penale-e-ora-di-protestare-contro-il-delitto-di-femminicidio>.
14. Tuliakov, Viacheslav. "Victimization and Victim-Oriented Development of Ukrainian Doctrine of Criminal Law through European Union Dimensions." *International Annals of Criminology* (January 2025). URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-annals-of-criminology/article/victimization-and-victimoriented-development-of-ukrainian-doctrine-of-criminal-law-through-european-union-dimensions/7D258E10CF26934CBCE40BEE4F6D359>. DOI: 10.1017/cri.2024.22.
15. Tuliakov, V.O., & Savinova, N.A. (2024). Colonizing criminal law: towards new architecture of criminal code. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy – Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine*, 2(22), 53-74. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.22.313732>.
16. European Institute for Gender Equality. "Measuring femicide in the EU and internationally: an assessment." URL: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/measuring-femicide-eu-and-internationally-assessment>.
17. Elefante, M., & Siyi Wang. "Femicide laws worldwide: 50 years of evolution and ongoing gaps." *World Bank Blogs*, June 16, 2025. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/femicide-laws-worldwide--50-years-of-evolution-and-ongoing-gaps>.

Tuliakov V. Criminalisation of femicide

The article analyses femicide as a separate criminal phenomenon that reflects deep-rooted gender stereotypes and violence against women. It explores the phenomenon of femicide as a distinct form of gender-based violence that demands specific criminal legal recognition. It delves into the historical, sociocultural, and legal dimensions of femicide, emphasizing its roots in systemic gender discrimination and entrenched stereotypes. The study argues for defining the object of such crimes not only as the life of the victim but as the protection of women's dignity and freedom as fundamental democratic values. Femicide is examined not merely as an act of individual violence but as a manifestation of broader structural inequality, necessitating legal responses that incorporate victimological perspectives. The article offers a comparative analysis of international approaches, focusing particularly on Italy's 2025 legislative initiative to criminalize femicide as a separate offense punishable by life imprisonment. While this law signals progress in acknowledging the specific harm of gender-based killings, the paper also highlights substantial legal, conceptual, and procedural criticisms from scholars like Giovanni Fiandaca. The article concludes that criminalization alone is insufficient; it must be part of a broader strategy involving prevention, education, and systemic reform. In some societies, this necessitates the introduction of norms that take into account the victimisation context of the crime. Therefore, the criminalisation of femicide is not only a legal instrument, but also a means of establishing the principle of justice for victims. The study calls for critical evaluation of legislative innovations through the lens of human rights, proportionality, and legal certainty to ensure effective protection of vulnerable groups and to foster a justice system responsive to the realities of gender-based violence.

Key words: *femicide; gender-based violence; criminal law; discrimination; legal reform; victim protection; criminalization.*